

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Strategia na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami

(2021/C 300/06)

Sprawozdawczyni generalna:	Daniela BALLICO (IT/EKR), burmistrzynie gminy Ciampino (RM)
Dokument źródłowy:	Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Unia równości: Strategia na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami na lata 2021–2030” COM(2021) 101 final

ZALECENIA POLITYCZNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW

1. Podkreśla, że we wszystkich dziedzinach i na każdym szczeblu Unii Europejskiej i państw członkowskich należy gwarantować i upowszechniać prawa osób z niepełnosprawnościami zapisane w art. 2, 9, 10, 19, 168 i 216 ust. 2 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), w art. 2 i 21 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE), w art. 3, 15, 21, 23 i 26 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, w art. 3 i 17 Europejskiego filaru praw socjalnych oraz w Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych ratyfikowanej w dniu 26 listopada 2009 r.
2. Przyjmuje z zadowoleniem komunikat „Unia równości: Strategia na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami na lata 2021–2030” jako działanie strategiczne mające na celu wspieranie autonomii i włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami oraz dopilnowanie, by mogły one korzystać z przysługujących im praw na zasadach równości, a także ochronę obywaterek i obywateli najbardziej zagrożonych dyskryminacją i marginalizacją społeczną.
3. Uważa, że władze lokalne i regionalne powinny zostać uznane za partnerów strategicznych w opracowywaniu, wdrażaniu i monitorowaniu strategii ze względu na ich kompetencje i działania mające na celu ich wykonanie.
4. Wzywa do większego uznania władz lokalnych i regionalnych, biorąc pod uwagę, że wiele strategii politycznych na rzecz włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami musi być realizowanych i wdrażanych na poziomie społeczności lokalnych w niedużej odległości od tychże osób. Aby zapewnić pełną odpowiedzialność, na potrzeby strategii konieczne są obok odpowiednich strategii i środków krajowych, regionalnych i lokalnych, także wystarczające dodatkowe środki z funduszy europejskich, co pozwoli umożliwić osobom z niepełnosprawnościami sprawiedliwe przejście do samodzielnego życia oraz udział w życiu społeczności.
5. Podkreśla znaczenie ram politycznych strategii wraz z jej działaniami, ponieważ jest to ponowna okazja do osiągnięcia w terenie, począwszy od państw członkowskich, konkretnych celów włączenia społecznego i samodzielności osób z niepełnosprawnościami w Unii Europejskiej. Strategia została przedstawiona w trudnym momencie, gdyż pandemia COVID-19 poważnie zagroziła życiu, zdrowiu i godności osób z niepełnosprawnościami, obnażając wszelkie słabości systemów ochrony socjalnej i włączenia społecznego.
6. Pozytywnie ocenia działania mające na celu zagwarantowanie praw i możliwości tej jednej piątej ludności europejskiej, która żyje ze statusem niepełnosprawności fizycznej i/lub organicznej, dysfunkcją sensoryczną, niepełnosprawnością intelektualną, zaburzeniami zdrowia psychicznego czy wieloma różnymi rodzajami niepełnosprawności. Status niepełnosprawności jest wskaźnikiem większego zagrożenia ubóstwem, wykluczeniem i depresją, zwłaszcza gdy otoczenie nie jest zaprojektowane z myślą o wszystkich ludziach.
7. Z zadowoleniem przyjmuje strategię dotyczącą Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, która jest pierwszym uniwersalnym planem działania gwarantującym prawa i możliwości osobom z niepełnosprawnościami.

8. Popiera uruchomienie w 2021 r. platformy ds. niepełnosprawności i apeluje do Komisji Europejskiej, by umożliwiła mu uczestniczenie w jej pracach w charakterze obserwatora i czuwanie nad rzeczywistym włączeniem problematyki osób z niepełnosprawnościami do wszystkich nurtów polityki i programów. Podkreśla potrzebę pełnego zaangażowania władz lokalnych i regionalnych, gdyż są one kluczowymi podmiotami w zarządzaniu na poziomie społeczności lokalnych strategiami politycznymi dotyczącymi bezpośrednio osób z niepełnosprawnościami.

9. Wzywa do ściślejszej współpracy z przedstawicielskimi europejskimi szczeblami instytucjonalnymi i w związku z tym zaznacza, że może wnieść wkład w prace platformy, mobilizując władze lokalne i regionalne do podnoszenia świadomości na temat wyzwań związanych z nową strategią w zakresie zwalczania stereotypów i dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami oraz propagując odpowiednie i równe traktowanie w życiu codziennym.

10. Podkreśla wagę współpracy z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego, stowarzyszeniami zrzeszającymi osoby z niepełnosprawnościami i członków ich rodzin, aby zapewnić przestrzeganie zasady „nic o nas bez nas”. Należy zagwarantować mechanizmy uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami i członków ich rodzin za pośrednictwem instytucji sektorowych, a także stworzyć specjalną przestrzeń dla kobiet i dziewczynek z niepełnosprawnością.

11. Ponownie zwraca uwagę na znaczenie przyjęcia całościowej perspektywy przekrojowej. Wzywa do włączenia szczególnych działań dotyczących słabszych grup osób z niepełnosprawnościami, które napotykać na bariery wynikające z krzyżowania się wielu czynników, takich jak płeć, orientacja seksualna, pochodzenie rasowe lub etniczne, wiek, religia i przekonania, trudna sytuacja społeczno-ekonomiczna lub inna trudna sytuacja. W związku z tym zaleca Komisji Europejskiej zgłębienie podejścia przekrojowego i opracowanie inicjatyw, których wdrożenie będzie miało wpływ na planowanie i ocenę polityki publicznej, a także na zarządzanie nią.

12. Zwraca uwagę na potrzebę przyjęcia zasady, zgodnie z którą administracja publiczna powinna dawać przykład, w jaki sposób zapewnić włączenie społeczne oraz zagwarantować prawa i równe szanse osobom z niepełnosprawnościami, zarówno pod względem aktywizacji zawodowej na otwartym rynku pracy, jak i tworzenia dostępnych usług. W tym celu KR, jako pracodawca i podmiot instytucjonalny, powinien kierować się zasadą dawania dobrego przykładu innym i ustanowić odpowiedni harmonogram działań.

13. Zaznacza, że konieczne jest wskazanie sposobów zaangażowania sektora prywatnego za pośrednictwem partnerstwa publiczno-prywatnego, zwłaszcza w dziedzinie aktywizacji zawodowej i dostępności towarów i usług.

14. Odnotowuje, że w strategii postrzega się pandemię wyłącznie z punktu widzenia samodzielnego życia, a w niewielkim stopniu – włączenia edukacyjnego. Zwraca ponadto uwagę na brak odpowiedniego uznania opiekunów rodzinnych (opieki nieformalnej – ang. *informal care*), czyli w szczególności kobiet, co wyraźnie uwidoczniło się w czasie pandemii w wyniku zawężenia dostępności usług do pomocy krewnych, ukazując znaczenie podstawowej pracy w zakresie pomocy i opieki oraz potrzebę wzmocnienia dostępu do technologii i korzystania z niej w sferze osobistej.

15. Wzywa państwa członkowskie do uwzględnienia odpowiednich środków na rzecz osób z niepełnosprawnościami w krajowych programach reform oraz krajowych planach odbudowy i zwiększania odporności.

Dostępność, samodzielność i równość

16. Zgadza się z pomysłem Komisji Europejskiej dotyczącym uruchomienia w 2022 r. AccessibleEU, centrum zasobów skupiającego wszystkie zainteresowane strony. Wnosi ponadto, by do 2023 r. oceniono funkcjonowanie rynku wewnętrznego technologii wspomagających, wsparto spełnienie obowiązków związanych z dostępnością przewidzianych w dyrektywach w sprawie zamówień publicznych, oceniono zastosowanie dyrektywy w sprawie dostępności stron internetowych, rozpoczęto sporządzanie wykazu działań związanych z infrastrukturą kolejową i poziomem jej dostępności.

17. Z zadowoleniem przyjmuje ratyfikację Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych przez UE i jej państwa członkowskie. Wzywa Radę i wszystkie państwa członkowskie do podpisania protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

18. Zgadza się z Komisją Europejską co do konieczności monitorowania wdrażania różnych dyrektyw w sprawie dostępności, tak aby Unia Europejska i wszystkie instytucje mogły realizować odpowiednią politykę wdrażania. Należy ściśle przestrzegać przepisów dotyczących dostępności oraz usprawnić je, tak aby zapewnić przystępne otoczenie zarówno w budynkach mieszkalnych, jak i we wszystkich wymiarach związanych z dostępnością.

19. Przypomina, że osoby z niepełnosprawnościami muszą mieć możliwość samodzielnego życia i że należy zagwarantować ich prawo do autonomii przez całe życie. Zasadnicze znaczenie ma uregulowanie pomocy osobistej dla osób z niepełnosprawnością fizyczną wymagającą większego wsparcia.

20. Podkreśla kluczową rolę wszystkich osób z niepełnosprawnościami, które najlepiej znają swoją sytuację. Dlatego władze lokalne i regionalne pełnią pierwszoplanową funkcję, gdy konieczne jest uznanie ich aktywnego udziału w procesach decyzyjnych, także w zakresie dostępności. Przypomina w związku z tym o europejskiej nagrodzie dla dostępnych miast (nagrodzie Access City) przyznawanej co roku przez Komisję Europejską trzem europejskim miastom, które wyróżniły się pod względem zwiększenia dostępności infrastruktury miejskiej dla wszystkich obywateli i obywateli ze szczególnym uwzględnieniem problemów związanych z wiekiem i ogólnym poziomem mobilności. Zachęca do podobnych inicjatyw nagradzających dostępność na obszarach wiejskich i naturalnych.

21. Wzywa Komisję Europejską do uznania dostępności za wiążące kryterium przewidzianego w 2021 r. przeglądu ram prawnych dotyczących zużycia energii w budynkach, tak aby stały się bardziej dostępne dla osób z niepełnosprawnościami;

Korzystanie z praw UE

Swoboda przemieszczania się i przebywania

22. Zgadza się z potrzebą przyjęcia do końca 2023 r. europejskiej karty osoby niepełnosprawnej w celu zagwarantowania możliwości korzystania ze wszystkich praw Unii Europejskiej i wzajemnego uznawania statusu niepełnosprawności we wszystkich państwach członkowskich. Oczekuje z zainteresowaniem przyszłego wniosku Komisji w sprawie europejskiej karty, mając nadzieję, że pokonane zostaną trudności napotkane na etapie testowania.

23. Popiera zamiar Komisji, by skuteczniej współpracować z państwami członkowskimi w celu jak najszybszej transpozycji karty, a jednocześnie pracować nad harmonizacją uznawania statusu niepełnosprawności, która jest niezbędna do zagwarantowania prawa do mobilności w obrębie Unii Europejskiej na podstawie prawa do korzystania z analogicznych świadczeń i analogicznego wsparcia, a także do usunięcia barier.

Promowanie uczestnictwa w procesie demokratycznym

24. Zgadza się, że – jak przypomniano w strategii – należy promować udział w życiu obywatelskim i politycznym osób z niepełnosprawnościami, które nadal bywają dyskryminowane, również w zakresie korzystania z prawa do głosowania.

25. Apeluje do Komisji Europejskiej, by rozważyła europejskie porozumienie w sprawie prawa osób z niepełnosprawnościami do głosowania, tak aby można było usunąć wszelkiego rodzaju przeszkody i podkreślić pełne prawo tychże osób do wyrażenia preferencji politycznych na równi z wszystkimi innymi obywatelkami i obywatelami europejskimi. Zwraca uwagę, że przy obecnym stanie rzeczy Komisja przyjęła program konsultacji w sprawie pluralistycznych wyborów europejskich, który nie uwzględnia jednak kwestii niepełnosprawności. Zaleca, by program ten jak najszybciej objął również osoby z niepełnosprawnościami oraz wszystkie miejsca, w których odbywają się wybory.

26. Zgadza się z oceną, że należy poprawić dostęp osób z niepełnosprawnościami do pełnego zakresu opieki zdrowotnej. Podziela także pogląd Komisji Europejskiej na temat niewystarczającego poziomu usług socjalno-opiekuńczych i socjalno-zdrowotnych, które podczas pandemii ujawniły wszystkie swoje ograniczenia. Zwraca uwagę na szczególnie trudną sytuację na obszarach oddalonych i wiejskich. Odnotowuje, że kwestia segregacji pojawia się po raz pierwszy w dokumencie europejskim o takim znaczeniu, i przyjmuje ten fakt z zadowoleniem. Uważa, że absolutnie słuszne jest zajęcie się kwestią segregacji osób z niepełnosprawnościami oraz ich deinstytucjonalizacji z myślą o zapewnieniu im możliwości korzystania z prawa do pełnego i rzeczywiście samodzielnego życia w danej społeczności dzięki rozwojowi usług środowiskowych obejmujących monitorowanie stanu zdrowia, cyfryzację wsparcia na rzecz samodzielnego życia oraz pomoc osobistą, a także decyzję na temat tego, gdzie, z kim i jak mieszkać.

Rozwijanie nowych umiejętności na potrzeby nowych miejsc pracy

27. Zwraca uwagę, że w całej Unii Europejskiej kryzys wywołany pandemią doprowadził do utraty miejsc pracy, co zazwyczaj w pierwszej kolejności uderzało w osoby z niepełnosprawnościami. Przypomina ponadto, że zjawisko to dotknęło także krewnych osób z niepełnosprawnościami, którzy sprawują nad nimi opiekę, w szczególności ich matek, partnerek, partnerów i córek.

28. Podziela pogląd, że przyspieszenie transformacji cyfrowej i ekologicznej stwarza zarówno wiele możliwości dzięki wykorzystaniu technologii informacyjno-komunikacyjnych, sztucznej inteligencji i robotyki dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, jak i potrzebę inwestowania w umiejętności cyfrowe tychże osób.

29. Przypomina o potrzebie gromadzenia porównywalnych danych na temat niepełnosprawności, aby lepiej oceniać doświadczenia życiowe osób z niepełnosprawnościami w różnych kontekstach, mierzyć strategie polityczne i działania, monitorować ich realizację i móc przedsięwziąć odpowiednie środki.

30. Wzywa Komisję do systematycznego zajmowania się kwestią luki informacyjnej dotyczącej osób z niepełnosprawnościami, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Zgodnie z postulatem zawartym w Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (UNCPRD), potwierdzonym przez Komitet Praw Człowieka ONZ, konieczne jest uzupełnienie niezbędnych informacji nie tylko w odniesieniu do danych zdezagregowanych, lecz również wskaźników włączenia społecznego, które monitorują politykę i możliwość korzystania z praw przez osoby z niepełnosprawnościami.

31. Zgadza się z potrzebą kształtowania umiejętności osób z niepełnosprawnościami poprzez nauczanie i szkolenie zawodowe oraz za pośrednictwem następnego planu działania w dziedzinie edukacji cyfrowej na lata 2021–2027. Popiera również strategię realizacji tych działań poprzez skuteczną współpracę z państwami członkowskimi, tak by dysponowały inkluzywnymi i dostępnymi programami oraz niezbędnymi zasobami przy jednoczesnym dążeniu do wykorzystania już istniejących zasobów i zapewnienia ich komplementarności. Podkreśla ponadto, że konieczne jest silniejsze wspieranie dostępu osób z niepełnosprawnościami do studiów wyższych.

32. Podkreśla potrzebę wprowadzenia szczegółowych przepisów umożliwiających osobom z niepełnosprawnościami podnoszenie kwalifikacji i przekwalifikowanie, aby w szczególności wykorzystać potencjał transformacji cyfrowej. Na tej podstawie z zadowoleniem przyjmuje wykorzystanie przygotowania zawodowego jako narzędzia włączenia społecznego w ramach programu gwarancji dla młodzieży.

33. Popiera inicjatywę Komisji Europejskiej, by wezwać państwa członkowskie do wyznaczenia jasnych celów w zakresie zwiększenia wskaźnika zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami, zwłaszcza na otwartym rynku pracy, oraz wzmocnienia zdolności służb zatrudnienia. Ponownie podkreśla, że trzeba ułatwiać osobom z niepełnosprawnościami samozatrudnienie i prowadzenie działalności na własny rachunek. Apeluje, by państwa członkowskie rozważyły ulgi podatkowe dla przedsiębiorstw zatrudniających pracowników z niepełnosprawnościami lub korzystne przepisy podatkowe dla osób z niepełnosprawnościami pracujących na własny rachunek, a zwłaszcza dla przedsiębiorców.

34. Z zadowoleniem przyjmuje wydanie planu działania na rzecz gospodarki społecznej, który przewiduje poprawę warunków sprzyjających rozwojowi gospodarki społecznej, w tym możliwości związanych z osobami niepełnosprawnymi. Wzywa do zwiększenia inwestycji w przedsiębiorstwa społeczne szczególnie dbające o integrację. Uważa, że przedsiębiorstwa społeczne mogą promować zorientowany na rynek model działalności, która może zostać poszerzona i być opłacalna finansowo na otwartym rynku pracy, pod warunkiem że będzie się nią pomyślnie zarządzać⁽¹⁾.

Równy dostęp i niedyskryminacja

35. Stwierdza, że kwestia dostępu do wymiaru sprawiedliwości nie jest bynajmniej drugorzędna i dotyczy w szczególności dyskryminacji instytucjonalnej osób z niepełnosprawnością intelektualną i psychospołeczną oraz osób z problemami zdrowia psychicznego. Wzywa państwa członkowskie do uwidocznienia najlepszych praktyk w celu ich rozpowszechnienia i zwiększenia efektu mnożnikowego.

36. Przypomina, że znaczna liczba obywateli UE z zaburzeniami rozwojowymi lub psychicznymi może znaleźć się pod opieką (*plenary guardianship*) lub kuratelą (*partial guardianship*). Jednak wyraża zaniepokojenie, że w przypadku objęcia danej osoby opieką może ona niemal całkowicie stracić swoje prawa ustawowe – jej opiekun prawny podejmuje najważniejsze decyzje o jej życiu. Wiele osób dorosłych wbrew swej woli zostało umieszczonych w ośrodkach opiekuńczych przez ich wyznaczonego przez sąd kuratora. KR wzywa państwa członkowskie do przyjęcia przepisów, dzięki którym można by wdrożyć art. 12 UNCPRD⁽²⁾, a także do zaangażowania w podejmowanie decyzji zainteresowanych, ich rodziny, organizacje stojące na straży ich praw i odpowiednich specjalistów.

37. Uważa, że konieczne jest zajęcie się kwestią zwalczania przemocy wobec osób z niepełnosprawnościami, w szczególności kobiet oraz dzieci i nastolatków, oraz kwestią osób z niepełnosprawnością intelektualną i interpersonalną. Stwierdza, że niezbędne jest rozwinięcie działań w tym zakresie w ramach nowej strategii. Na przykład należy lepiej monitorować chronione placówki opieki, a wszystkie ośrodki doradztwa i schroniska dla kobiet powinny być w pełni dostępne.

(1) Eurofound, 2021, „Disability and labour market integration: Policy trends and support in EU Member States” [Niepełnosprawność a integracja na rynku pracy: tendencje polityczne i wsparcie w państwach członkowskich UE], https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef20013en.pdf.

(2) https://www.un.org/disabilities/documents/convention/convention_accessible_pdf.pdf

38. Zgadza się, że jednym z głównych wyzwań stojących przed Unią Europejską w dziedzinie niepełnosprawności jest konieczność zwalczania we wszystkich dziedzinach życia dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami.

39. Uznaje, że kształcenie jest głównym narzędziem przeciwdziałania nierówności, w tym w odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami. Zgadza się, że gwarancja edukacji włączającej powinna obejmować dzieci, nastolatki, a także dorosłych z niepełnosprawnościami. Dostrzega, że programy europejskie w tej dziedzinie wspierają i promują takie działania. Wzywa władze lokalne i regionalne oraz stowarzyszenia osób z niepełnosprawnościami i członków ich rodzin do uczestnictwa w programach przygotowania zawodowego dla osób z niepełnosprawnościami, aby krzewić wymianę dobrych praktyk, i apeluje o wsparcie ich aktywnego udziału w łączeniu polityki włączenia społecznego z polityką edukacyjną;

Poprawa dostępu do sztuki i kultury, rekreacji, wypoczynku, sportu i turystyki

40. Popiera promowanie rozwoju osobowości osób z niepełnosprawnościami, a szczególnie dzieci i młodzieży, podobnie jak każdej innej osoby, poprzez dostęp do sztuki, kultury, rekreacji, wypoczynku, sportu i turystyki.

41. Podkreśla w szczególności rolę sportu we wspieraniu włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami. Wzywa państwa członkowskie do promowania programów ułatwiających udział dzieci i młodzieży oraz osób z niepełnosprawnością wiążącą się z dużymi ograniczeniami.

Dawanie przykładu

42. Dostrzega znaczenie przyjęcia wielopłaszczyznowego systemu dla skutecznej realizacji strategii. Pierwszym krokiem jest systemowe włączanie osób z niepełnosprawnościami w proces podejmowania decyzji.

43. Podkreśla potrzebę skutecznego zwalczania stereotypów dotyczących niepełnosprawności fizycznej i umysłowej w debacie publicznej, w mediach i w praktyce edukacyjnej, opowiadając się za zasadą zerowej tolerancji wobec uprzedzeń i stygmatyzacji opartych na niepełnosprawności fizycznej i umysłowej, w tym wobec dyskryminującego języka. Władze lokalne i regionalne są bardzo dobrze przygotowane do tego, by dawać przykład zarówno jako pracodawcy, jak i usługodawcy, a także ze względu na to, że znajdują się blisko obywateli.

44. Popiera zaangażowanie Komisji na rzecz rozwinięcia strategii w zakresie zasobów ludzkich, tak aby osoby z niepełnosprawnościami mogły podejmować pracę i korzystać z racjonalnych usprawnień umożliwiających osiągnięcie takiej samej wydajności jak współpracownicy. Obejmuje to m.in. dostępność budynków i wszystkich narzędzi pracy, ze szczególnym uwzględnieniem opracowywania, rozwijania i zastosowania technologii służącej ludziom.

45. Zgadza się z koniecznością wzmocnienia ram monitorowania realizacji strategii poprzez wprowadzenie skutecznych, opierających się na już dostępnych danych wskaźników pomiaru i oceny wpływu włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami oraz zaproponowanie i uwzględnienie środków w następstwie tej oceny. Przypomina o znaczeniu corocznych sprawozdań podsumowujących postępy państw członkowskich we włączeniu społecznym osób z niepełnosprawnościami, w tym dobre praktyki władz lokalnych i regionalnych oraz stowarzyszeń osób z niepełnosprawnościami i członków ich rodzin.

46. Wzywa Unię Europejską, państwa członkowskie oraz władze regionalne i lokalne do większego uwzględnienia aspektu niepełnosprawności w krajowych i regionalnych systemach statystycznych, tak aby w porozumieniu z Eurostatem móc dysponować wiarygodnymi i okresowymi danymi.

Bruksela, dnia 7 maja 2021 r.

Apostolos TZITIKOSTAS

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Regionów